

Sun Bin

# **Arta războiului**

Traducere de Ilie Barangă și Lucian Pricop

Prefață de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

## Cuprins

*Prefață (de Lucian Pricop) / 7*

*Notă asupra ediției / 11*

### **Arta războiului / 15**

I. Capturarea lui Pang Juan / 17

II. Întâlnirea cu Regele Wei / 20

III. Întrebările Regelui Wei / 22

IV. Tian Ji pune întrebări despre fortificații / 28

V. Trupele de elită / 30

VI. Alegerea momentului potrivit pentru luptă / 32

VII. Opt formațiuni de luptă / 34

VIII. Terenul și siguranța / 36

IX. Pregătirea puterii strategice / 38

X. Modul de funcționare al forței militare / 41

XI. Practica selecției / 43

XII. Uciderea soldaților / 45

XIII. Intensificarea energiei / 46

XIV. Posturile oficiale / 47

XV. Consolidarea castei militare / 51

XVI. Cele zece formații de luptă / 52

XVII. Zece întrebări / 56

XVIII. Dispunerea trupelor trimise / 61

XIX. Diferențe între agresori și cei care se apără / 62

XX. Experții / 65

XXI. Cinci descrieri și cinci manifestări de respect / 68

XXII. Greșeli în război / 70

- XXIII. Purtarea dreaptă a comandanților / 72
- XXIV. Eficiența comandanților / 74
- XXV. Slăbiciunile comandanților / 76
- XXVI. Înfrângerile comandanților / 78
- XXVII. Cetăți puternice și cetăți slabe / 82
- XXVIII. Cinci criterii, nouă apropieri / 84
- XXIX. Dens și difuz / 86
- XXX. Prin surprindere sau direct / 88
- XXXI. Cinci învățături (reguli) / 91
- XXXII. Folosirea cavaleriei / 93
- XXXIII. Atacarea inimii / 95

## *Prefață*

În aprilie 2022, s-a împlinit o jumătate de secol de la descoperirea manuscrisului *Artei războiului* de Sun Bin, într-un mormânt, la poalele muntelui Yinqueshan, situat în nordul Chinei, în actuala provincie Shandong. Acest mormânt data din 130 î.Hr. și aparținea unui conducător militar supra-numit „Sima“, îngropat alături de propria sa bibliotecă. În interiorul mormântului se aflau fragmente dintr-o copie a *Artei războiului* a lui Sun Tzu (n. c. 544 î.Hr. – d. 496 î.Hr.), precum și a *Artei războiului* a lui Sun Bin (d. 316 î.Hr.).

Până la această descoperire, a existat dezbaterea dacă Sun Tzu nu este unul și același cu Sun Bin, al cărui nume apărea în unele texte antice drept un înțelept al afacerilor militare și, de asemenea, drept autor al unei *Arte a războiului*, considerate, de altfel, iremediabil pierdute. Dar în 1972, descoperirea tratatului în mormântul din Yinqueshan a adus în cele din urmă dovada că Sun Tzu și Sun Bin erau într-adevăr două personaje distincte.

Deși foarte asemănător în multe privințe cu tratatul lui Sun Tzu, cel al lui Sun Bin conține diferențe strategice, cum ar fi recomandarea războaielor de asediu sau utilizarea cavaleriei.

Această descoperire a reprezentat o revoluție, deoarece nu mai exista un tratat original al lui Sun Tzu: cele mai vechi texte disponibile erau cele cunoscute ca „versiunea Song“ (numită astfel după dinastia care a ordonat compilarea lor, datând din secolul al XI-lea d.Hr.).

Dacă textul din Yinqueshan era foarte aproape de versiunea secolului al XI-lea, existau totuși 300 de diferențe de formulare, care au afectat o parte din text. Cele mai multe diferențe nu erau importante, fiind doar elemente de formulare: astfel, s-a ajuns la concluzia că textul inițial, laconic și uneori ambiguu, a fost rafinat treptat, legăturile sale au fost făcute mai explicite și au apărut elemente noi, care au fost organizate în propoziții reechilibrate în spiritul vremii. Astfel, au existat câteva precepte care au suferit alterări ale sensului original.

Din păcate, copia tratatului lui Sun Bin, găsită în același mormânt, era destul de deteriorată. Doar o parte (textul descoperit cuprinde 440 de lamele de bambus și 11 000 de caractere așezate în 30 de capitole), dificil de descifrat, a putut fi recuperată. Mulți cercetători au analizat rămășițele găsite și au încercat să reconstruiască cât mai mult din textul tratatului, prima transcriere modernă în chineză datând din 1975.

Exemplarul găsit, din pricina degradării, oferă doar un text fragmentar, de aceea, reconstrucția sa rămâne una la granița ipoteticului.

La fel ca în cazul tratatului lui Sun Tzu, specialiștii nu au certitudini absolute și fac supoziții cu privire la genetica textuală a tratatului lui Sun Bin; unii analiști consideră că este doar o compilație a învățăturilor strategului, adunate de adepții săi și transcrise la scurt timp după moartea sa. Alții cred că a existat un text scris chiar de mâna lui Sun Bin și că

tratatul care a ajuns la noi este o versiune contemporană, poate completată cu învățăturile provenind de la discipoli. Există și sceptici, care cred că textul nu ar putea fi altceva decât o colecție de materiale cu origine necunoscută despre care s-a pretins a fi ale lui Sun Bin.

În ciuda poveștii spuse de Sima Qian, în *Memorii istorice*, *Arta războiului* de Sun Bin a fost scrisă doar în a doua jumătate a secolului al IV-lea, probabil chiar la începutul secolului al III-lea î.Hr. Deși mai recent și, evident, având experiența și conștiința importanței învățăturilor lui Sun Tzu, ancorarea prea puternică a tratatului lui Sun Bin în realitățile propriului timp i-a diminuat potențialul de valabilitate transistorică.

Practic, *Arta războiului* a lui Sun Bin prezintă diferențe majore față de tratatul lui Sun Tzu. Una dintre cele mai importante ține de maniera în care se raportează la utilizarea vicleniei: „Dacă faptele lor le fac rău oamenilor și se bazează pe ambuscade și pe viclenie, pot să fie înfrânți.“

Există comentatori care afirmă că aceasta ar putea fi o adăugare târzie, într-un moment în care arta războiului și imoralitatea erau privite cu dispreț, prin influența neo-confucianismului.

O altă diferență majoră: în vreme ce Sun Tzu sfătuiește împotriva războaielor de asediu, Sun Bin oferă diverse stratageme pentru a ataca o cetate. O ipoteză invocată este că tehnologia armelor de asediu ar fi avansat și că ar fi crescut importanța cetăților, apărând astfel ca obiective de război inevitabile.

De asemenea, Sun Bin menționează în mod explicit nomazii (barbarii), chiar dacă el nu ține seama cu adevărat de noile forme de luptă pe care le impun raporturile cu aceștia.

O atitudine care probează că Sun Bin credea că războiul era încă un perimetru exclusiv al luptelor dinastice.

Dacă Sun Bin este disprețuitor față de consultarea oracolelor, el pare să fi fost foarte influențat de teoria celor cinci elemente: caracterul muritor sau nu al unui teritoriu este determinat de culoarea pământului, ea însăși fiind în relație cu elementul căruia îi corespunde, ceea ce face posibil să se știe ce va prevala, deoarece, conform teoriilor naturaliste, metalul este mai presus decât pământul, pământul e deasupra apei, apa și focul deasupra lemnului. Astfel, în vreme ce teoria celor cinci elemente era considerată în timpul Sun Bin drept o știință, în Europa, alchimia avea acest statut privilegiat.

*Arta războiului* a lui Sun Bin este un text esențial al filosofiei militare chineze și al strategiei în general, fiind uneori citită drept însoțitor indispensabil al operei lui Sun Tzu (despre care se crede că a fost strămoșul său); poate fi citită și *per se*, oferind o viziune autonomă filosofică și istorică.

O carte importantă atât pentru reflecția asupra vremurilor străvechi, cât și pentru înțelegerea puterii, a conflictului și a conducerii din toate timpurile.

Lucian Pricop

### *Notă asupra ediției*

Pentru această traducere în limba română a scrierii lui Sun Bin, am consultat mai multe ediții critice (și de circulație largă) engleze, franceze, italiene și germane, beneficiind de textele propriu-zise, dar și de studiile introductive, notele marginale și infrapaginile.

Am avut acces la:

Sunzi et Sun Bin, *L'Art de la guerre de Sunzi – L'Art de la guerre de Sun Bin*, traduction de Tang Jialong, Editions Chine Populaire, Pékin, 1994 și Sunzi et Sun Bin, *L'Art de la guerre*, traduit par Tang Jialong, Editions Rivages poches, 2004;

Sun Bin, *Le traité militaire*, traduction de Valérie Niquet, éditions Economica, 1996;

Sun Wu et Sun Bin, *L'Art de la guerre*, traduit par Tang Jialong, Editions en langues étrangères, Pékin, 2010;

Sun Bin, *L'Art de la guerre selon Sun Bin*, traduction de Luo Shenyi, éditions You Feng, 2011;

Sun Tzu, *L'art de la guerre*, traduction de Jean Lévi, Editions Fayard/Pluriel, 2015 (première édition, 2000) (pentru limba franceză);

Sun Tzu, Sun Pin, *The Complete Art of War*, translated, with historical introduction and commentary, by Ralph D. Sawyer with the collaboration of Mei-chün Lee Sawyer, Westview Press, 1996;

Sun Pin, *The Art of Warfare* (Classics of Ancient China), translated, with an introduction and comentary by D. C. Lau and Roger T. Ames, Ballantine Books, 1996 (și reeditarea de la State University of New York Press, Albany, 2003) (pentru limba engleză);

Sun Pin, *L'Arte della strategia*, a curra di Leonardo Vittorio Arena, Radici BUR, Milano, 2008 (pentru limba italiană);

Sun Pin, *Über die Kriegskunst*, C.B.T. China Book Trading, 1994;

Sun Zi, *Über die Kriegskunst*, Sun Bin, *Über die Kriegskunst*, Patricia Hannig (Bearbeitung), Gregor Kneussel (Bearbeitung), Zhong Yingjie (Übersetzer), Verlag für Fremdsprachige Literatur, Beijing, 2007 (pentru limba germană).

În elaborarea ediției de față, am confruntat traducerea noastră cu cea realizate de Bogdan Chircea (Sun Tzu II, *Nobila artă a războiului*, Editura Incitatus, București, s.a.).

Am ales să reproducem titlurile capitolelor în limba chineză, așa cum figurează în varianta Ralph D. Sawyer, având doar intenția de a căuta empatia cititorului român (necunoscător, ca și noi, al limbii chineze) cu un spațiu cultural atât de diferit de cel european.

Am optat pentru grafia Sun Bin în defavoarea cei utilizate frecvent în cultura occidentală (Sun Pin), încercând astfel să mergem pe un drum deja explorat de traducerea precedentă în limba română.

Am optat în traducere pentru varianta maximală a textului sursă, semnalizând fragmentele lipsă prin „[...]” doar acolo unde vreuna dintre edițiile la care am avut acces nu a venit cu rezolvarea elipsei.

Traducătorii

# *ARTA RĂZBOIULUI*

# 擒龐涓

## I

### CAPTURAREA LUI PANG JUAN

Pe vremuri, când stăpânul din Liang gândea să atace Handan, capitala lui Zhao, și-a trimis generalul, pe Pang Juan, la Chuqiu cu 80 000 de oameni înarmați.

Când regele Wei din Qi a aflat despre acest lucru, și-a trimis în ajutor generalul său, pe Tian Ji, în fruntea a 80 000 de oameni înarmați.

Pang Juan a atacat capitala statului Wey. Generalul Tian Ji l-a întrebat pe Maestrul Sun Bin: „Ce-ar trebui să fac dacă nu o să reușesc să salvez regatul Wey?”

Maestrul Sun i-a spus: „Te rog, atacă Rangling, în sud. Cetatea fortificată Rangling este mică, însă provincia sa este întinsă, populată și bine înarmată. Este zona militară cea mai importantă din răsăritul statului Wey; este dificil de asediat, așa încât vei lăsa să se creadă că nu știi prea bine ce faci. Dacă aș ataca Rangling, aș avea statul Song în sud și statul Wey în nord, cu Shiqiu drept în față, încât liniile mele de

aprovizionare ar fi întrerupte; în felul acesta, aş lăsa să se creadă că sunt incompetent“.

Aşadar, generalul Tian a ridicat tabăra, grăbindu-se să ajungă la Rangling.

Apoi, generalul Tian l-a invitat pe Maestrul Sun şi l-a întrebat: „Acum ce s-ar cădea să fac?“

Maestrul Sun l-a întrebat: „Care dintre mai-marii cetăţilor este neştiutor în ce ţine de treburile militare?“

Generalul Tian i-a răspuns: „Conducătorii din Qi-cheng şi Gao-tang.“

Maestrul Sun a zis: „Fă-i pe aceşti mai-mari ai cetăţilor să se ocupe de apărarea cetăţilor lor. Împrăştie-ţi oamenii şi apoi adună-i şi încercuieşte-i pe inamici din toate părţile. Împrăştiindu-te şi apoi adunându-te pe un front, învârte-te în jurul lor şi plasează soldaţi camuflaţi. Păstrând o avangardă puternică, ordonă grosului armatei tale să mărşăluiască în permanenţă în cerc şi să lovească duşmanul din spate. Cei doi conducători pot fi sacrificaţi.“

Astfel, Qi-cheng şi Gao-tang au fost despărţiţi în două unităţi şi s-a plecat la atac direct asupra cetăţii Rangling, în încercarea de a o lua cu asalt. Soldaţi camuflaţi au ocolit şi au lovit din spate; cetăţile Qi-cheng şi Gao-tang au fost învinse, căzând pradă strategiei.

Generalul Tian l-a chemat pe Maestrul Sun şi i-a zis: „Ai dat greş cu asediul la Rangling şi am pierdut cetăţile

Qi-cheng și Gao-tang, care au fost înfrânate strategic. Acum ce ar trebui să fac?”

Maestrul Sun i-a răspuns: „Te rog să trimiți care de luptă ușoare în galopul cailor spre apus, către cetatea Liang, ca să-i înfurii; vino din urmă cu trupele risipite, astfel încât să pară că ar fi puțin numeroase.”

Generalul Tian a făcut așa cum îi propusese Maestrul Sun și generalul Pang a venit într-adevăr, în marș forțat, lăsându-și echipamentul în urmă. Maestrul Sun l-a atacat fără oprire la Guiling și l-a capturat pe generalul Pang.

De aceea s-a spus că Maestrul Sun a fost un expert desăvârșit în domeniul său.

# 見威王

## II

### ÎNTÂLNIREA CU REGELE WEI

Atunci când Maestrul Sun s-a întâlnit cu Regele Wei, i-a zis: „O armată de strânsură nu trebuie să se bazeze pe o formație fixă; aceasta este Tao (calea) transmisă de regii din vremurile străvechi.“

Victoria în război este un mijloc de supraviețuire a țărilor care sunt amenințate cu pierirea și de perpetuare a societăților muribunde; eșecul în câștigarea războiului este mijlocul prin care se pierde teritorii și se amenință suveranități. De aceea, problemele militare e nevoie să fie analizate cu mare atenție.

Pe de altă parte, cei care apreciază militarismul vor pieri; iar cei care au ambiția victoriei vor ajunge demni de dispreț. Războiul nu este ceva care să-ți placă, victoria nu trebuie să fie obiectul ambiției.

Acționează doar atunci când ești pregătit. Când o cetate este mică, dar apărarea sa este hotărâtă, înseamnă că are provizii. Când sunt puțini soldați, dar armata este puternică, înseamnă că știu pentru ce luptă. Dacă apără fără provizii sau

luptă fără motivație, nimeni nu poate fi puternic și de neclintit.

Când Yao conducea țara în vechime, în șapte situații, decretele regale au fost respinse și nu au fost îndeplinite; două în rândul triburilor din răsărit, patru în inima Chinei. [...] Nu se putea obține nimic lăsând lucrurile în voia lor, așa că Yao a luptat, a învins și s-a impus, supunându-i pe toți.

În vremurile și mai vechi, Shennong a pornit război împotriva tribului Fusui; Împăratul Galben a deschis război contra regiunii Shulu. Yao a răpus poporul Gong Sulu. Shun a răpus [...] și a alungat triburile San Miao. Tang a alungat un despot, Regele Wu a învins un tiran. Tribul Yan din vechea confederație Shang s-a răzvrătit, așa că Ducele din Zhou l-a învins.

De aceea se spune că, dacă virtutea ta nu este asemenea celor Cinci Împărați din Antichitate, dacă îndemânarea ta nu este asemenea celor Trei Regi din vechime și înțelepciunea ta nu este asemenea celei a Ducelui Zhou, chiar dacă spui că ai de gând să construiești civilizația și dreptatea și să folosești ritualurile și muzica pentru a conduce în pace, oprind astfel vrajba și jafurile, nu înseamnă că Yao și Shun nu au vrut să fie astfel, ci că nu au putut să facă astfel; de aceea s-au pus în fruntea războinicilor pentru a îndrepta mersul lucrurilor.